

י"ט אלול תשע"ה, 3.9.2015

גיליון מס' 474

פרשת כי תבוא

ביכורים – מעין קרבן מן הצומח

מאת מורדי שבט, קיבוץ ראש צורים

הרמב"ן מסכם את פרשיות מקרא ביכורים ויודי מעשרות כך: "הנה השלים משה לבאר את התורה ולחדש כל המצוות אשר צוה אותו השם לחדש להם..." (כו,טז). למה הרמב"ן רואה בשתי מצוות אלו סיום והשלמה של מצוות התורה? האם יש משמעות מיוחדת למצוות אלו, שנבחרו להשלים את התורה¹?

בהתבוננות בפרק ג' במסכת ביכורים אנו מבחינים בפרטים מסוימים האופייניים דווקא למעשי הקרבנות, ולא למצוות התלויות בארץ:

1. **הזמנה והקדשה:** "כיצד מפרישין את הביכורים: יורד אדם לתוך שדהו, ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר; וקושרן בגמי ואומר, הרי אלו ביכורים" (ביכורים, גא) – כבר בתחילת היוצרות הפרי, יש לסמנו כביכורים, פעולה המהווה מעין הזמנה והקדשה, בדומה להקדשת קרבן.
2. **מעמדות:** "כיצד מעלים את הביכורים: כל העיירות שבמעמד..." (שם, ב') מעלים אותם לפי חלוקת המעמדות שנוצרו עבור עבודת הקרבנות.
3. **שיר ונגינת כלי שיר:** "והחליל מכה לפניהם, עד שהן מגיעין קרוב לירושלים...עד שהן מגיעין להר הבית..." (שם ג-ד). ודיברו הלויים בשיר – "ארוממך ה', כי דיליתני; ולא שימחת אויבי, לי" (תהילים ל, ב).
4. **הנפה:** "וכוהן מניח את ידו תחתיו ומניף..." (שם, ו). לאחר הבאת הביכורים למקדש יש הנפה והקראה/ווידוי, בדומה לסמיכה ווידוי על הקרבן.

אם כן, נראה שחז"ל הבינו שהבאת ביכורים הינה כעין קרבן המובא מן הצומח. נשאלת השאלה למה?

תורת ה' תמימה. בסופה יש מעין סגירת המעגל שנפתח בתחילתה. אנו קוראים בתחילת ספר בראשית על האדם שהושם בגן עדן – "לעבדה ולשמרה". ובהמשך אנו קוראים על קין שהביא מנחה לה'.

¹נראה שהוא סובר שמצוות כתיבת ספר תורה, ומצוות הקהל, הבאות אחרי מצוות אלו, הם מצוות כלליות המסמלות קבלת התורה לפרט ולציבור, ולא מצוות פרטיות, ולכן מחשב את מצוות ביכורים ווידוי מעשר כהשלמת מצוות התורה

"וַיְהִי, מִקֵּץ יָמִים; וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי הָאֲדָמָה, מִנְחָה—לֵה'. וְהָקָל הֵבִיא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ, וּמִחֶלְבֵהֶן; וַיִּשַׁע ה', אֶל-הָקָל וְאֶל-מִנְחָתוֹ. וְאֶל-קִין וְאֶל-מִנְחָתוֹ, לֹא שָׁעָה; וַיַּחַר לְקִין מְאֹד, וַיִּפְּלוּ פָּנָיו" (בראשית ד, ג-ה).

למה לא שעה ה' אל קין ואל מנחתו? רש"י מפרש "ויבא קין מפרי האדמה - מן הגרוע": מניין לו? רש"י שם לב להקבלה ולאי ההקבלה בפסוקים. בהבל נאמר "מבכורות צאנו" דהיינו מן המובחר, ממיטב (ולשיטתנו, אולי גם רמז למצוות ביכורים העתידית). ואצל קין לא מצינו מקביל לו, אלא "מפרי האדמה", שלא מן המובחר. וכן אצל הבל נאמר "מבכורות צאנו", משלו. יש כאן נתינת עצמו, הזדהות ואילו אצל קין – "מפרי האדמה", ללא שום עניין אישי. לכן לא פלא שה' שעה אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה.

התורה ומצוותיה נועדו לתקן את האדם. בשחר ההיסטוריה הובא קרבן מנחה מן הצומח, אך לא מהפירות המובחרים אלא מהגרועים. לכן נצטוו ישראל (בסוף ספר התורה) להביא מביכורי וממבכרי הפירות, קרבן מנחה לה'. "וַעֲתָה, הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר-נִתְּתָה לִי, ה'; וְהַנְּחֹתוֹ, לַפְּנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ, וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ, לַפְּנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ." (כז, 2). הבאת ביכורים היא המצווה הראשונה בסדר מצוות התלויות בארץ.

בסופו של דבר האדם מישראל מתפלל בווידוי מעשרות, שהיא המצווה האחרונה בסדר מצוות התלויות בארץ: "...שְׁמַעְתִּי, בְּקוֹל ה' אֱ-לֹהֵי-עֲשִׂיתִי, כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי. הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן-הַשָּׁמַיִם, וּבִרְךָ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל, וְאֵת הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר נִתְּתָה לָנוּ--כֹּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיִנוּ, אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ" כו, יז-טו). אנו מבקשים מה' לברך את האדמה אשר נקללה בעבור האדם – "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה, בְּעִבּוּרָךָ, בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. וְקוֹץ וְדַרְדַּר, תַּצְמִיחַ לָךְ; וְאָכַלְתָּ, אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה. בְּזַעַת אֶפֶיךָ, תֹּאכַל לֶחֶם..." (בראשית ג, יז-ט).

אולי לכן ראה הרמב"ן דווקא בשתי מצוות אלו סגירת מעגל ספרותי מושלם לתורה ומצוותיה.

מרדכי (מורדי) שבט גר בראש צורים עם אישתו אלונה ואב לחמשה ילדים וסב לארבע נכדים. בעבר עבד במטעים, בבית אריזה האזורי, וכמזכיר הקבוץ. לאחרונה התמנה למחלקת צמיחה דמוגרפית בקבוץ הדתי. בעל הסמכה לרבנות ותואר ראשון במינהל עסקים.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בעורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בעורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il